

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Охріменка Івана Миколайовича на дисертацію Хитя Юрія Петровича за темою «Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Подана на рецензування дисертаційна робота видається *актуальною* з огляду на те, що для досягнення завдань кримінального провадження вирішального значення набуває ефективна взаємодія прокурора, як процесуального керівника досудовим розслідуванням, та слідчого (детектива), особливо під час розслідування кримінальних корупційних правопорушень. Враховуючи той факт, що чинне процесуальне законодавство відносить до сторони обвинувачення одразу кілька суб'єктів правоохоронної діяльності, які мають спільну мету, завдання й цілі в кримінальному провадженні, то процес їх взаємодії при розслідуванні складних корупційних діянь є особливо актуальною умовою досягнення завдань кримінального провадження.

Варто також зауважити, що характерною рисою окресленої проблематики є її багатоаспектність та різноплановість.

Основою проведеної роботи слугували визначені здобувачем *завдання* дослідження, найбільш суттєвими серед яких є: 1) проаналізувати онтологічну сутність взаємодії слідчого (детектива) та прокурора в сучасній юридико-психологічній доктрині України; 2) визначити правові принципи взаємодії слідчого (детектива) та прокурора в процесі розслідування корупційних діянь; 3) охарактеризувати вплив психологічних якостей особистості слідчого (детектива) та прокурора на ефективність їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів; 4) означити сутність сучасного нормативно-правового регулювання форм та способів взаємодії слідчого та прокурора в законодавстві України; 5) здійснити порівняльний аналіз нормативно-правових засад взаємодії слідчого та прокурора в різних правових системах країн Європи; 6) надати рекомендації щодо удосконалення законодавчого регулювання форм взаємодії наведених суб'єктів під час досудового розслідування корупційних діянь.

Дисертація має достатній ступінь *наукової новизни*. Зокрема, доведено, що на даний час в юридично-психологічній доктрині України відбуваються суттєві зміни в наукових підходах до розуміння сутності взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором, насамперед з огляду на необхідність її наукового розуміння як процесу професійного спілкування з урахуванням всього комплексу психологічних складових взаємовідносин між людьми.

Разом із тим, аргументовано, що диференціація функціоналу слідчого та прокурора призводить до ускладнення їх процесуальної взаємодії. Основною функцією професійної діяльності слідчого є розслідування кримінальних правопорушень, в той час, як в прокурора, окрім здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, ключовою залишається функція підтримання державного обвинувачення в суді.

Питомої ваги набув також порівняльний аналіз одержаних емпіричних даних, який дозволяє стверджувати, що більш природньо спрямованими на встановлення комунікативних стосунків виявилися слідчі (детективи) НАБУ.

Крім того, автором обґрунтована думка, що функціональна субординація зумовлює різний рівень прояву у слідчих (детективів) та прокурорів «домінантності – підпорядкованості», адже це сприятливо впливає на побудову ділових стосунків між ними та потенційно знижує рівень виникнення ознак конфліктної взаємодії.

Робота є достатньо виваженою, структурно складається з анотації, вступу, 3 розділів, 8 підрозділів, висновків та додатків. Анотація дисертації відповідає її змісту й дає уявлення про її актуальність, теоретичне та практичне значення.

У розділі 1 «*Концептуальні засади аналізу психологічних особливостей взаємодії слідчого (детектива) та прокурора*» на основі теоретичного аналізу підходів, автором стверджується, що при оцінці рівня взаємодії слід брати до уваги особливості правового статусу суб'єктів, які приймають участь у кримінально-правових відносинах, напрям заходів для досягнення поставленої мети під час виконання основних завдань кримінальної юстиції та визначення методів орієнтації такої взаємодії. Таке бачення базується на урахуванні

конкретних правових норм, які регулюють діяльність різних учасників кримінально-правових процесів, зокрема, їх повноважень, обов'язків та функцій.

Дисертантом аргументовано, що всі принципи взаємодії слідчого (детектива) та прокурора у кримінальному процесі можна умовно поділити на загальноправові та спеціальні.

Зроблено висновок про те, що на стадії досудового розслідування прокурор через специфіку своєї процесуальної ролі, на відміну від слідчого (детектива), менш піддається негативним ефектам і впливу з боку криміногенного середовища, а тому саме на прокурора покладається відповідальність забезпечити баланс доброзичливості у взаєминах зі слідством в процесі реалізації принципів процесуальної самостійності й незалежності, планування та прогнозування, оперативності та гнучкості взаємодії, співробітництва тощо.

У розділі 2 «Правове регулювання взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» визначено, що кримінальне процесуальне законодавство розуміє взаємодію слідчого та прокурора в контексті прокурорського нагляду та керівництва дій слідчого, погодження його рішень та перевірки законності дій. Водночас точки зору юридичної психології взаємодія не може зводитися виключно до відносин, заснованих на формальному імперативі. Вона заснована на вимогах закону, в змісті якого узгоджена за метою, місцем та часом, виступає спільною діяльністю незалежних суб'єктів кримінального провадження та спрямована на вирішення завдань кримінального судочинства.

У той час, приділено увагу аналізу позитивного досвіду європейських держав з окресленого питання. Порівняльний аналіз нормативно-правового регулювання форм та способів взаємодії суб'єктів кримінального провадження дозволяє констатувати наявність подібно та відмінного в вітчизняній та європейській практиці реалізації досудового розслідування.

У розділі 3 «Шляхи та напрями удосконалення взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» здобувачем констатовано, що в основі моделі аналізу впливу елементів психологічного профілю слідчих (детективів) та прокурорів на характер їх професійної взаємодії доцільно використовувати підхід Р. Кетелла, особливостями якого є ставлення до факторного аналізу не як до способу упорядкування отриманих даних, а як до методу, що дозволяє виявити основні властивості особистості.

Автором стверджується, що характерні для слідчих (детективів) та прокурорів ознаки тривожності та занепокоєності наслідками власних дій сприяють виникненню схильності до підвищеної стурбованості та ускладненню всього, що пов'язане з виконанням функціональних обов'язків. Наведене потребує подальшої корекції в межах здійснення професійно-психологічної інтервенції.

У той час, обґрунтовується необхідність внесення низки змін в чинний КПК України, зокрема, в частині законодавчого регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) НАБУ та прокурором САП під час досудового розслідування корупційних злочинів. Зміни мають стосуватися, насамперед, окреслення сфер відповідальності слідчого та прокурора, удосконалення процедури здійснення слідчим (детективом) клопотання про арешт майна, законодавчого регулювання процесу обрання підозрюваним запобіжного заходу на стадії досудового розслідування, визначення на рівні кримінального процесуального закону обов'язку керівників органів досудового розслідування та керівників органів прокуратури спільно визначати порядок взаємодії слідчих та прокурорів підвідомчих їм структур тощо.

Висновки дисертації є достатньо змістовними й відповідають анонсованим завданням дослідження.

Разом із тим, слід звернути увагу дисертанта на певні *проблемно-дискусійні моменти роботи*, що були виявлені упродовж опрацювання тексту:

1) Автор місцями за текстом використовує застарілі процесуальні дефініції (кримінальні справи, злочини тощо), що є недоречним з огляду на сучасні тенденції розвитку кримінального процесуального законодавства.

2) Показники проведеного емпіричного опитування респондентів відображають відносну похибку в частині обчислення кількісних результатів. Крім того, ані в тексті, ані в додатках не відображені питання самої анкети, яка використовувалася для отримання зведених даних анкетування слідчих (детективів) НАБУ та прокурорів САП, про що зазначається в рубриці «Емпірична база дослідження».

3) У своєму дослідженні дисертант зосередився на аналізі факторних показників психологічного профілю особистості згідно методики визначення особистісних факторів, запропонованих Р. Кеттеллом. Вказує, що спирається на погляди вітчизняних психологів-науковців щодо психологічного забезпечення діяльності поліцейських. Разом із тим, не наводить переконливих аргументів на користь використання даної методики саме в роботі з детективами та прокурорами.

4) Автор наполегливо вказує на доцільності передбачення в чинному кримінальному процесуальному законодавстві терміну «ефективне досудове розслідування». На його думку, це сприятиме вірному тлумаченню його змісту суб'єктами кримінального провадження (в частині реалізації основних функцій) та сприятливому розумінню мети їх взаємодії. Проте сам термін «ефективність або ефективно» вказує здебільшого на відносний результат, що оцінюється уповноваженим суб'єктом. Звідси варто говорити скоріше про оціночне поняття (на кшталт «розумні строки», «в окремих випадках» тощо), що, на наше переконання, аж ніяк не вплине на забезпечення рівня взаємодії детектива та прокурора в межах досудового розслідування корупційних діянь.

5) Заслужують на увагу пропозиції дисертанта щодо напрямів удосконалення юридичної практики в частині реалізації інституту взаємодії, а також чинних юрисдикційних норм, на підставі яких здійснюється процесуальна діяльність та взаємодія слідчого (детектива) й прокурора. У той

час, за змістом не зазначається, чи були впроваджені запропоновані позиції в професійну діяльність детективів НАБУ, а також чи були звернення до суб'єктів, що наділені правом законодавчої ініціативи.

Проте висловлені зауваження не мають концептуального характеру, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження. Зазначені проблемно-дискусійні та уточнюючі моменти не знижують цінності роботи, її науково-теоретичного й практичного значення. Головні наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, справляють враження достатньо аргументованих та практично корисних.

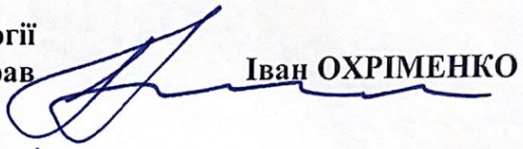
Висновки. З огляду на викладені позиції, є всі підстави вважати, що дисертація Хитя Юрія Петровича за темою «Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» є завершеною кваліфікаційною роботою, в якій отримані нові обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що дисертація Хитя Юрія Петровича за темою «Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», за змістом, обсягом, науковою новизною, рівнем теоретичного та практичного значення, оформленням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502).

Відповідно, Хить Юрій Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

Іван ОХРИМЕНКО

Юлія І. Охрименко завідує
провідний фахівець відділення по роботі
персоналом постійного складу відділу
персоналу НАВС

ДЛЯ
Тетяна ОДНОХОДОК

